

ג ל ר ו נ ו ת ל ע ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
 ע ר ו כ י ם ב י ד י נ ח מ ם ל י ב ו ב י ן
 = = = = = ש ב ת ה ע ש ר י ם = = = = =
 ב ש ל ח (תשכ"א) ט"ז המך

א. כ"ב: ויהי ביום הששי לקטו לחם משבת. ויבואו כל בשיאי העדה ויגידו למשה
 כ"ג: ויאמר אליהם: הוא אשר דבר ה', שבתון שבת קודשלה' מחר...

ויקרא רבה י"ב (טמיני)

א"ר חננאל: בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו הלכה, ואלו הן: בשבת ובכלי מחכות
 ואובן.
 בשבת מניין? שנאמר (שמות ט"ז כ') "ולא שמעו אל משה ויזתירו אנשים ממנו עד בקר...
ויקצוף עליהם משה". כיון שכעס, שכח לומר להם הלכות שבת. אמר להם (ט"ז כ"ג) "הוא
 אשר דבר" אכלוהו היום, כי שבת היום לה'".
 ובכלי מחכות מניין? שנאמר (במדבר ל"א): "ויקצוף משה על פקודי החיל", וכיון שכעס
 נתעלמה הימנו הלכה, שכח לומר להם הלכות כלי מחכות, וכיון שלא אמר משה, אמר אלעזר
 הכהן תחתיו, שנאמר (במדבר ל"א כ"א) "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא... אך את
 הזחב ואת הכסף ואת הנחושת... כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש".
 באובן מניין? שנאמר (ויקרא י' ט"ז) "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן...",
 וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה, שאובן אסור לאכול בקדושים.

שמות רבה כ"ה ל':

... (שמות ט"ז כ') "ויקצוף עליהם משה", כיון שכעס שכח לומר להם טילקטו ביום הששי
 טני עמריט לאחד. כיון שהלכו ולקטו ביום הששי ומצאו כפלים באו הנטיאים ואמרו למשה,
 חננאל (ט"ז כ"ג) "ויבואו כל בשיאי העדה ויגידו למשה". ומה אמר להם? (ט"ז כ"ג)
 "הוא אשר דבר ה'"; ואינו אומר "הוא אשר דברתי" אלא "אשר דבר ה'", ששכח!
 ופל זה נאמר (ט"ז כ"ח) "עד אנה מאנתם לסמור מצוותי ותורותי", שהוא מכניס משה
 בכלל.

רש"י כ"ב ד"ה ויגידו למשה:

שאלוהו: "מה היום מירמיה?" ומכאן יס ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת
 טבצטורה לומר להם (ה') "והיה ביום הששי והכיבו את אשך יביאו והיה משנה על אשר
 ילקטו יום יום", עד ששאלו את זאת אמר להם: "הוא אשר דבר ה'" טבצטוית לומר לכם,
 ולכך עשור הכתוב, שאמר לו (כ"ח) "עד אנה מאנתם ולא הוציאו מן הכלל.

רשב"ם כ"ג ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה':

מאוס ראשון, ואני לא הגדתי לכם. ומשה בתכונ שיהיו תמיהים כשימצאו משנה להודיע להם
 עתה כבודו של יום שבת.

מלבי"ם: שאלה: למה באו הנטיאים ויגידו למשה הלא כבר אמר "והיה ביום הששי והכיבו את
 יביאו והיה משנה", ודחוק הוא שמשה לא אמר להם זה תיכף, ובפרט דהם אמר "הוא אשר
 דבר ה'", שמשמע שכבר הודיע להם זאת? והתשובה: יש לפרש מפני שה' אמר "והיה ביום
 הששי והכיבו את אשר יביאו והיה משנה, ומשה אמר להם כן, וחטבו הנטיאים שחסימן
 הוא שש"י ההכנה יתחזה משנה, שתבוא בו ברכה, אבל חלקם לא יתחזה בו רק עומר אחד,
 ועל כן תמהו על שראו שהיה משנה בעת הלקיטה ופרש לחם משה, שמה שאמר "אשר יביאו
 והיה משנה" פירשווהו שחטבא תהיה משנה.

(1) מה הסבה שלא הביא רש"י את דברי חז"ל על סבת השכחה במקומנו? (ולא נמצא
 מלהביא את דברי חז"ל על שכחת הלכות גשלי כלים בבמדבר ל"א כ"א ד"ה ויאמר
 אלעזר הכהן: לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות).

(2) מה הביא את הרשב"ם לסטות מדרך חז"ל ולתת לאי אמירת ההלכה הנמקה אחרת
 לגמרי?

(3) במה שונה המלבי"ם גון מפרשו של רש"י גם מפרשו של הרשב"ם, וגם מפרושו
 של חז"ל במדרשיו?

(4) מה הן ההוכחות שיש להביא מלשון הכתובים גם לדעת חז"ל, גם לדעת המלבי"ם?

ב. מדברי המדרשים

(1) ד': הנבי מסייר לכם לתת מן החמים דבר יום ביומו.

מכילתא דרשב"י:

ר' שמעון אומר: מפני חיבתן של ישראל נותן להם דבר יום ביומו, משלו משל למת
 הדבר דומה? למלך בשר ודם טכעס על בנו ואמר: "אל יבוא פני, אלא שתחילת השנה
 יבוא ויטול פרנסתו. היה מתפרנס כל השנה (מן הבקור האחד בראש השנה בבית אביו)
 והיה מצטער ומתאובן: "חלואי אראה פני אבא ואל אופרנס". כיון שנתרצה לו אמר:
 "יבוא בכל יום ויטול פרנסתו". אמר אותו הבן: "כדאי, אם אין בידי אלא ראית המלך
 בכל יום, כדאי הוא".

כך יישראל. מפני חבתך ציתת להם פרנסת יום יום, כדי שיהיו מקבליה פנוי סכילה בכל יום.

הסבר את הרעיון המסומל במדרש זה?

(2) כ': ולא טמעו אל משה וייתירו אנשים ממנו עד בקר כ"ז: ויהי ביום השביעי יצאו מן העט ללקט ולא מצאו.

שמות רבה כ"ה (י')

אלו מחוסרי אטמה שהיו בהם. ומי חס? אמר ר' שמעון בן לקיש: אלו דתן ואבירם.

שמות רבה א' (כ"ט)

(שמות א' י"ג) "והנה שני אנשים עבריו נצים" - זה דתן ואבירם, קראם נצים על שט סופם, הם הם שאמרו דבר זה, הם הם שהותירו מן המן: הם שהיו שאמרו (במדבר י"ד) "נתנה ראש ונשובה מצרימה", הם שהמרו על ים סוף.

שמות רבה ה' (ד')

(שמות ד' י"ן) "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" - וכי מתה? והלא דתן ואבירם הם. והם היו עם קרח במחלקתו. אלא מאי "מתו"? נתעבו (=ירדו מככסיהם).

(א) הסבר מה כונת חז"ל במדרשיהם אלה בזהותם אנשים שונים שלא הוזכרו בשמותם עם דתן ואבירם?

(ב) הידועים לך עוד "זהוים" מסוג זה במדרשים?

(3) כ"ח: עד אנה מאבתם לשמור מצוותי ותורתי.

מכילתא בשלח:

ר' יהושע אומר: אמר לה הקב"ה למשה: אמר להם לישראל חוצאתי אתכם ממצרים וקרעתי לכם את היט ותורתי לכם את המן והעליתי לכם את הבאר והגזתי לכם את השלח... עד מתי אתם ממאנין לשמור מצוותי ותורתי. שמא תאמרו: מצוות הרבה הטלתי לכם? שבת זו הטלתי לכם ממרה לשומרה ולא שמרתם אותה. שמא תאמרו: שכל מי שמשמר את החבת, מה שכן בוסל עליו? תל"ל (ישעיה ב"ו ב') "אשרי אבטש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בו, שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע", הא למדנו שכל מי שמשמר את השבת מרוחק מן העברה.

(א) הסבר - למה תתעורר שאלת השכר דוקא במצות השבת?

(ב) מהי לדעת המדרש שכר המצות הזו?

(4) כ"ט ראו כי ה' נתן לכם השבת

מדרש לקח סרב

אמר לו הקב"ה למשה: "משה, מתנה טובה יש לי בבית גבזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם".

מה הרמז הלשוני למדרש זה?

ד. שאלות ודיוקים ברש"י:

- (1) ג' ד"ה מי יתן לותנו: שבטות ואינו שם דבר כמו מיתתנו אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, - לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו תרגמו "לואי דמיתנא". ד"ה לו מתנו: הלואי והיינו מתינו.
 - (2) ד': ד"ה דבר יום ביומו: צורך אכילת יום ולקטו ביומו ולא היום לצורך מחר.
 - (3) ד': ד"ה למען אנחנו הילך בתורת: אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט.
- א) מה קשה לו בפסוקו?
 ב) למה לא הסתפק רש"י בפרוש לד"ה מי יתן מותנו ותוסיף עוד ד"ה שני "ל' מתנו"?
- א) מה קשה לו?
 ב) האט מפרש רש"י "דבר יום" כפי שפרשו ר' שמעון במכילתא דרשב"י המובא לעיל (ב1)?
- א) מלת "למען" מורה כרגיל על התכלית. לאיזה מלה בתחילת הפסוק דבק ה"למען" לפי דעתו?
 ב) לאיזה פרש אפשרי לפסוקו מתנגד רש"י בתפישתו?

השאלות המסומנות: קשות והמסומנות x קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי הבנתו. שאלות וגם תשובות יש לשלוח לד"ר נחמה ליבוביץ קרית-משה ירושלים